

Vcelku vyznieva celá náuka intuitívneho realizmu takto: Do vedomia vstupuje objekt v pôvodine, taký, aký ozaj je. No jednako ho len nepoznávame priamo v origináli, ale musíme napred toto poznanie očistiť od subjektívnych doložiek a složiť ho do príslušných celkov, čiže previesť na ňom kritiku. No napokon predsa len dostávame zasa objekt v origináli, čiže objektívnu pravdu. Keď teda pripustíme aj poznanie pomocou prírodných vied, dôjdeme napr. k poznaniu kocky cukru tak, ako sme to v predchádzajúcom opísali. Ale zaručuje nám to istotu, že kocka tak aj naozaj vyzerá? Ako poznám, že som už vylúčil všetky subjektívne prídavky, že som složil časti do správneho celku? Veď skúsenosť nás učí, že vždy po čase musíme každé takéto poznanie dopĺňať a opravovať podľa nových a nových objavov.

Už skôr by sa azda mohlo hovoriť o objektívnej istote so stanoviská intuitívnych realistov pri poznávaní pomocou intuície intelektuálnej, napr. pri poznávaní matematických vzťahov. No aj tu nás skúsenosť učí, že i toto poznanie musíme niekedy dopĺňať a opravovať, napr. v teórii množín, ktorú bolo treba celú prebudovať, aby sme sa vyhli antinómiám.

Celé učenie intuitívneho realizmu podľa Dieška spočíva teda v tom, že sa z istoty subjektívneho poznania (ktorá, pravda, nik nepopiera), usudzuje na objektívnu istotu a pravdivosť. Je k tomu vedené — proti všetkej vedeckej skúsenosti — metafyzickou náukou Losského, ktorá sa opiera s jednej strany práve zasa len o túto istotu, čo je jasný circulus vitiosus, s druhej strany o akúsi mystickú istotu, že to práve tak je.

Je jasné, že tomu, kto takú absolútnu vnútornú istotu má, musíme na ňu priznať právo, no musí aj on zasa uznať, že nie je každý na takéto mystické nazeranie metafyzických skutočností uschopnený a právom si žiada aj dôkazy iné.

Stanislav Felber

Filozofický zborník.

Vydáva Matica slovenská v Turč. Sv. Martine. Dvojité ročník VI. a VII. 1946, č. 1.

1. V úvode redakcia určuje program Filozofického zborníka, ktorý vidí v akejsi »syntéze« protikladných filozofických smerov v našom filozofickom živote, ktorá je vraj hlavnou úlohou filozofie. Nie je dosť jasné, čo sa touto syntézou myslí, akiste nie akési splynutie všetkých možných svetonázorov do jediného, veď je ozaj ťažko si predstaviť syntézu napr. kresťanského svetonázoru, Losského teozofie a pozitivizmu! Oveľa zdravšia je, hádam, voľná diskusia a vzájomné ujasňovanie problémov tak, ako to v jednom z článkov spomína S. Š. Osuský.

Treba priznať, že redakcia má pravdu, keď tvrdí, že odvážne uverejňovala v minulých ťažkých siedmich rokoch aj články, namierené priamo proti ideológii tzv. »Slovenského štátu«, no jednak len treba aj priznať, že sme vo FS čítali aj práce veľmi oduševnené pre režim, ba aj politicky útočiace na vlastných spolupracovníkov.

2. Prvou štúdiou v prvom diele čísla je článok S. Š. Osuského »Filozofia Ondreja Plachého«, v ktorom autor so zvyčajnou dôkladnosťou a kritičnosťou rozoberá názory Plachého a prináša tak veľmi cenný príspevok k dejinám slovenskej filozofie, dosiaľ tak málo podrobne spracovanej.

V »Kritike filozofických smerov v estetike« rozoberá Losskij so stanoviska svojej hmlistej mystiky a zvyčajne nejasným štýlom niektoré smery estetiky.

P. Gula prispel štúdiou »Vývin vedy a vznik problematiky typu«, v ktorej načrtáva vývin pojmu typu a zdôrazňuje jeho užitočnosť, ba nevyhnutnosť.

P. Kosfov v článku »Problém duše s hľadiska vitalizmu« bráni Drieschovu ente-
lechiu, rozoberá jednotlivé odtienky vitalizmu a správne dokazuje, že dôsledne domy-
slený vitalizmus vedie k špiritualizmu.

V druhom diele (Poznámky a diskusie) S. Š. Osuský (článok »Naše úlohy«) veľmi
správne zdôrazňuje potrebu demokratickej diskusie aj vo filozofii; navrhuje tiež rie-
šenie pomeru medzi Filozofickým odborom MS a Filozofickým ústavom SAVU tak, že
by sa FOMS venoval skôr popularizácii filozofie, u nás veľmi potrebnej, kým FUSAVU
by pracoval striktnie vedecky. Ďalej upozorňuje, že si treba všímať prirodzene sveto-
vých prúdov filozofických, no nezanedbávať aj staršiu slovenskú filozofiu. Za hlavnú
úlohou filozofie pokladá dnes hľadanie smyslu dejín. Zdôrazňuje aj potrebu jednotnej
a presnej slovenskej filozofickej terminológie.

V článku »Niekoľko poznámok k diskusií o noetický realizmus u nás« žiada si
J. Dieška neosobnú a objektívnu diskusiu o problémoch noetických, hoci jeho článok
sám je dosť osobne zaoštrovaný. Rozhodne sa však autor mylí, ak za jediné vyvrátenie
intuitívneho realizmu pokladá »dôkaz« vnútorných obrazov, stačí, hádam, aj dôkaz
logických sporov a nejasností v samom intuitivizme. Že nie je možné vyhlásiť každého,
kto nechce diskutovať, vychádzajúc z Losského teozofie, za »neschopného« k filozofii,
je prirodzene jasné.

V treťom diele (Rozhľady) je spomienka na J. Tvrdeho od Dieška. Ocenenie
Tvrdeho je správne, hoci jednak len nie je možné pokladať za najcharakteristickejšiu
črtu jeho učenia racionálnu indukciu. No je už celkom smiešne, ba nevhodné tvrdiť,
že by Tvrdý, keby dnes žil, stal sa stúpencom intuitívneho realizmu. Pozitivistický
a masarykovský Tvrdý je jednoducho v diametrálnom protiklade s hmlistou teozofiou
Losského!

Ďalší článok Dieškov (V. V. Adoratský) hodnotí dielo a filozofiu ruského učenca
Adoratského.

V oslavnom článku »K 75. narodeninám N. O. Losského« oceňuje P. Gula osobu
a činnosť Losského na Slovensku. Verím, že Losskij bol ozaj dobrý človek a že jeho
žiaci ho mali osobne úprimne radi, no oduševnenie, ktoré k nemu cítia niektorí naši
mladí vedeckí pracovníci, je ozaj hodne nekritické. Je pochopiteľné, že starší filozof
so sklonom k teozofickej mystike sa dostane niekedy do rozporu s logikou a moder-
nou prírodovedou, no práve mladí vedeckí pracovníci si to predsa musia uvedomiť;
práve tak ako im musí byť jasné, že Losského mystika je v rozpore s kresťanským
svetonázorom, za ktorým sami stoja a že teda nie je možné vyhlásiť ho za kresťan-
ského filozofa.

V článku »Reorganizácia a valné zhromaždenie FOMS v Turč. Sv. Martine 23. X.
1945« referuje sa o zasadaní FOMS a jeho programe.

Nasleduje krátke uvítanie FUSAVU v Bratislave a výzva ku spolupráci a referát
o filozofii v SSSR, v ktorom sa zasa hovorí o akejsi syntéze filozofických názorov.

V štvrtom diele (Kritiky a recenzie) sú recenzie týchto kníh: St. Jurovský, Filo-
zofia Martina Szentiványiho, F. Kratina, Osobnosť, J. Dieška, Kritický či intuitívny
realizmus? I. Hrušovský, Kritika intuitívneho realizmu, N. O. Losskij, Odpoveď
Dr. I. Hrušovskému na jeho kritiku intuitívneho realizmu, J. Stalin, O dialektickom
a historickom materializme (kde prekvapuje tvrdenie, že dialektický materializmus je
»antagonický« ku kritickému realizmu; bude azda Stalin prívržencom Losského?)
I. Schücking, Sociologia literárneho vkusu, A. Melicherčík, Spoločenský spev na Slo-
vensku, a napokon Slovenská vlastiveda, I.—II.

Stanislav Felber